

сторонами добровільно. Натомість показник примусового виконання судових рішень в Україні ледь перевищує 20 %, що є кричущим та недопустимим.

Таким чином, медіація, маючи сильний потенціал, здатна вирішити проблеми, що стоять перед правовою системою України. Зокрема, розвантажити судову систему та покращити стан правового захисту громадян. Застосування медіації широко сприятиме демократизації суспільства та становленню верховенства права.

Список використаної літератури:

1. Рекомендація Ради Європи «Про медіацію в цивільних справах» R № (2002) 10.
2. Бесемер, Христоф. Медіація: Посередничество в конфліктах / Перевод с нем. Н. В. Маловой – Калуга: Духовное познание, 2004. – 176 с.
3. Медіація – искусство разрешать конфликты. Знакомство с теорией, методом и профессиональными технологиями / Составители: Г.Мета, Г.Похмелкина / Перевод с нем. Г.Похмелкиной. – М.: Издательство Verte, 2004. – 320 с. ISBN 5-94866-002-8
4. Паркинсон, Лиза. Семейная медиация. – М.: Межрегиональный центр управленческого и политического консультирования, 2010. – 420 с. ISBN 978-5-98872-012-6
5. Махтельд. Приглашение к медиации. Практическое руководство о том, как эффективно предложить разрешение конфликта посредством медиации. – М.: Межрегиональный центр управленческого и политического консультирования, 2009. – 400 с. ISBN 978-5-98872-017-1 5.

Кривень І.С.

студент,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

КОЛІЗІЙНІ ПИТАННЯ СПАДКУВАННЯ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ЗА НАЯВНОСТІ ІНОЗЕМНОГО ЕЛЕМЕНТА ВІДНОСНО ЗДАТНОСТІ ДО СКЛАДАННЯ ЗАПОВІТУ ТА ФОРМИ ЗАПОВІТУ

На практиці виникають питання, пов'язані із застосуванням колізійних норм щодо спадкування з іноземним елементом, які потребують теоретичного уточнення.

Дослідження колізійних норм щодо спадкування цікавило таких науковців, як М. Богуславський, В. Буткевич, Г. Дмитрієва, Е. Ейдінова, Л. Лунц, А. Рубанов, І. Лукашук, Р. Мюллерсон, С. Фурса і Є. Фурса.

Колізія – це слово, яке походить від латинського *collisio*, що означає «зіткнення». Колізію в міжнародному спадкуванні слід визначити як таку правову ситуацію, в якій відносини по спадкуванню пов'язані з двома чи більше національними системами права, що шляхом взаємодії здатні їх регулювати [2, с. 189].

Вирішення різних спадкових спорів, як правило, породжує майнові відносини, що входять до системи відносин власності однієї держави, і взаємодіють із системою власності іншої держави.

Коли ж майном виступає спадок, то можуть з'явитися певні проблеми правового регулювання. Наприклад, коли спадкові відносини виникають або за кордоном, або з іноземцем. Тобто іноземним елементом, яким може виступати і суб'єкт, який має іноземну належність (громадянство, місце проживання – щодо фізичних осіб; національність – щодо юридичних осіб), і об'єкт, який знаходиться на території іноземної держави або юридичний факт, що мав чи має місце за кордоном.

Відповідно до ст. 13 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» іноземці та особи без громадянства в Україні мають право мати у власності будь-яке майно, спадкувати та заповідати його.

Наприклад, після смерті громадянина України Ю., який проживав у Польщі, залишилися спадкоємці: дружина (громадянка України), син (громадянин США) та дочка (громадянка Польщі). Очевидно, що у випадку виникнення подібної ситуації, законодавство визначає коло спадкоємців, якщо цього не зробив спадкодавець у заповіті, їхні частки у спадщині, вживаються заходи щодо охорони спадкового майна тощо [1, с. 72].

Істотною особливістю регулювання спадкових відносин з іноземним елементом є те, що норми спадкового права в міжнародному приватному праві України не містять прямого припису щодо того, як вирішити справу. Оскільки норми лише вказують, яке законодавство треба застосувати.

За ст. 70 Закону України «Про міжнародне приватне право» спадкові відносини з іноземним елементом регулюються правом держави, в якій спадкодавець мав останнє місце проживання (*lex domicilii*). Тобто в основу регулювання відносин міжнародного спадкування покладено принцип останнього місця проживання спадкодавця, а не громадянства (*lex patriae*) [3, с. 280].

Необхідність з'ясування місця переважного проживання спадкодавця виникає тоді, коли він проживав у двох чи декількох державах, і жодне з них не може із впевненістю бути місцем його постійного проживання.

Особливістю правового режиму нерухомого майна є те, що його об'єкти, а також права на них підлягають спеціальній державній реєстрації (ст. 182 ЦК України, Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень»).

Закон приписує в питаннях спадкування нерухомого майна керуватися законом місця знаходження речі (*lex rei sitae*). Так, відповідно до ст. 71 Закону України «Про міжнародне приватне право» спадкування нерухомого майна регулюється правом держави, на території якої знаходиться це майно.

Зазначена спеціальна колізійна норма стосується спадкування речей, на які поширюється законом режим нерухомої речі.

За ст. 181 ЦК України до нерухомості належать, по-перше, об'єкти природного походження – земельні ділянки, ділянки з надрами, водні об'єкти, а по-друге, всі об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких неможливе без їх знецінення та зміни цільового призначення.

Об'єкти визначаються як нерухомість, поки існує зв'язок із землею. У випадку відокремлення від неї, вони вважаються рухомими речами. Проте до нерухомого майна згідно з ч. 1 ст. 181 ЦК України належать повітряні та

морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти, а також інші речі, права на які підлягають державній реєстрації.

Однією з форм переходу спадкового майна є спадкування за заповітом.

Здатність особи на складання і скасування заповіту, а також форми заповіту і акта його скасування визначаються правом держави, в якій спадкодавець мав постійне місце проживання в момент складання акта або в момент смерті. Заповіт або акт його скасування не можуть бути визнані недійсними внаслідок недодержання форми, якщо остання відповідає вимогам права місця складання заповіту, або права громадянства, або права звичайного місця перебування спадкодавця в момент складання акта чи в момент смерті, а також права держави, в якій знаходиться нерухоме майно.

Отже, за правом держави, в якій спадкодавець мав постійне місце проживання в момент складання заповіту чи акта його скасування або в момент смерті, вирішуються питання щодо здатності особи скласти та скасовувати заповіт, а також форма заповіту та акта його скасування.

Це положення має дві колізійні норми, які начебто схожі між собою, але в дійсності належать до не пов'язаних між собою питань спадкування за заповітом. В одній з них визначається право, за яким вирішується питання щодо заповідальної дієздатності, тобто про визнання за громадянином, з точки зору закону, права складати, змінювати та відмінити заповіт.

Здатність особи на складання та скасування заповіту є наслідком здатності фізичної особи укласти односторонній правочин, яким є заповіт (ст. 1233 ЦК України). Заповідальна дієздатність особи є одним із проявів цивільної дієздатності фізичної особи, для визначення якої у колізійному праві України встановлено декілька загальних правил (ст. 18 Закону України «Про міжнародне приватне право»). Друга складна колізійна норма питань спадкування за заповітом визначає право, вимогам якого повинна відповідати форма заповіту, і форма акта, яким заповіт змінюється чи скасовується.

Загальні вимоги до форми заповіту викладені у ст. 1247 ЦК України. Форма заповіту – це спосіб висловлення, фіксації і засвідчення волевиявлення заповідача щодо розпорядження своїм майном на випадок смерті в односторонньому правочині (у заповіті).

До питань, які виникають щодо форми заповіту, належать, зокрема, такі: чи можливо скласти заповіт в усній формі за допомогою технічних засобів, чи він повинен бути складений тільки в письмовій формі; хто має право за заповідача написати заповіт, і в яких випадках; чи обов'язково до заповіту включати які-небудь певно визначені слова; які особливі вимоги повинні бути дотримані щодо форми заповіту особи, яка має фізичні вади або неписьменна; чи необхідно і ким посвідчувати заповіт тощо.

Якщо спадкові відносини ускладнені іноземним елементом, то форма заповіту (у тому числі і форма акта його відміни) повинна відповідати вимогам хоча б одного з перелічених у ст. 72 Закону України «Про міжнародне приватне право» правопорядків: праву місця складання заповіту, або праву громадянства, або праву звичайного місця перебування спадкодавця

у момент складання акта чи в момент смерті, чи праву держави, у якій знаходиться нерухоме майно [4, с. 224].

Установлюючи колізійні норми внутрішнього спадкового права, кожна держава самостійно визначає межі дії власних законів і законів інших країн до спадкових відносин, виходячи з власних пріоритетів і прагнень певним чином гарантувати перехід прав і обов'язків померлого до його нащадків чи держави.

Підсумовуючи викладене, зазначимо:

1. В основу регулювання спадкових відносин з іноземним елементом Законом України «Про міжнародне приватне право» покладено принцип останнього місця проживання спадкодавця. Але із цього загального правила є виняток: дозволено спадкодавцю у заповіті обрати право держави, громадянином якої він був (*lex patriae*), замість права місця проживання (*lex domicilii*).

2. Оскільки спадкові відносини регулюються правом держави, в якій спадкодавець мав останнє місце проживання, то відповідний орган місцевого самоврядування України стане власником відумерлої спадщини спадкодавців, останнім місцем проживання яких була Україна.

3. За правом держави, у якій спадкодавець мав постійне місце проживання в момент складання заповіту чи акта його скасування або в момент смерті вирішуються питання щодо здатності особи скласти та скасовувати заповіт, а також форма заповіту та акта його скасування.

4. Якщо спадкові відносини ускладнені іноземним елементом, то форма заповіту (у тому числі і форма акта його відміни) повинна відповідати вимогам хоча б одного з перелічених у ст. 72 Закону України «Про міжнародне приватне право» правопорядків.

Список використаних джерел:

1. Кармаза О.О. Міжнародне спадкове право: Науково-практичний посібник. – К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2007. – 328 с.
2. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Спадкове право. – К: Аттіка, 2002. – 496 с.
3. Міжнародне приватне право. Науково-практичний коментар Закону / За ред. д-ра юрид. наук, проф. А. Довгєрта. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2008. – 352 с.
4. Шахрайчук І.А. Спадкове право України (Ретроспективний аналіз): Навч. посіб. – Д.: ДНУ, 2000. – 224 с.

Мельниченко Р.С.

студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ НАСЛІДКІВ НЕДІЙСНОСТІ ПРАВОЧИНІВ

Актуальність досліджуваної тематики обумовлена, по-перше, важливістю питання судового захисту цивільних прав і свобод, одним із способів якого, згідно ч.2 ст. 16 ЦК України, є визнання правочину недійсним, а по-друге, те,